Kadernota 2024

gemeente Winterswijk

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave....3
Kaderbrief....4
Leeswijzer....10
Programma 1. Sociaal krachtig Winterswijk....10
1.1 Volksgezondheid....10
1.2 Maatschappelijke ondersteuning....11
1.3 Jeugd....12
Programma 2. Meedoen in Winterswijk....14
2.1 Cultuur....14
2.2 Sport....15
2.3 Inkomen en participatie....16
2.4 Educatie....17
Programma 3 Wonen en werken in Winterswijk....18
3.1 Openbare ruimte....18
3.2 Klimaat, water en milieu....20
3.3 Duurzaamheid en milieu....20
3.4 Gebiedsontwikkeling en wonen....20
3.5 Economie en Lobby....23
Programma 4 Bestuurlijk Winterswijk....25
4.1 Bestuur, organisatie en dienstverlening....26
4.2 Openbare orde en veiligheid....28
Programma 5 Inkomsten van Winterswijk....29
5.1 Algemene middelen....30
5.2 Lokale belastingen....30
Opgave Winterswijk Drempelvrij....31
Opgave Winterswijk Armoedevrij....31
Opgave Centrum....32
Opgave Duurzaamheid....32
Bijlage 1 Meerjaren Investeringsplanning Ruimtelijke Projecten....34

Kaderbrief

Beste raadsleden, inwoners en andere belangstellenden,

Ook in de toekomst moet Winterswijk dé unieke plek blijven om te wonen, om te werken en om te verblijven. Dat is het uitgangspunt voor deze kadernota, ondanks onzekere tijden of tegenwind. Hierin geeft het college richting voor de meerjarenbegroting 2024-2027. Dit jaar kent deze een nieuwe opzet, met een kaderbrief en themabijeenkomsten waarin we meer achtergrond geven over de programma's in de begroting. Tijdens de algemene beschouwingen kunnen we deze richtingen dan met elkaar bespreken. En desgewenst kan de raad richting meegeven aan het college.

Winterswijk, een stipje op de wereldkaart
We hebben de coronacrisis nog maar kortgeleden achter ons gelaten. Toch zijn de gevolgen voor onze inwoners en ondernemers soms nog steeds voelbaar. Recentere gebeurtenissen zoals de oorlog in Oekraïne, de stijgende energieprijzen en een ongekend hoge inflatie raken het dagelijks leven hard. Tegelijkertijd legt de stijgende rente druk op investeringen en de woningmarkt. De vraagstukken rondom stikstof en droogte brengen onzekerheid voor onze agrarische sector. De gevolgen van klimaatverandering worden ook in Winterswijk steeds meer zichtbaar en voelbaar. Werkgevers kunnen steeds moeilijker personeel vinden. En de vluchtelingenstroom komt weer vol op gang.

De Rijksoverheid vraagt ons als gemeente vaker om een antwoord te bieden op grote, landelijke vraagstukken. De zak geld die daarmee gepaard gaat, lijkt op het eerste gezicht mooi. Dergelijke grote vraagstukken vragen echter veel van onze schaarse capaciteit. Ook de gemeente voelt namelijk de gevolgen van krapte op de arbeidsmarkt.

Hoewel de Nederlandse economie goed draait, zijn de tekenen voor de toekomst ook een reden voor zorg en behoedzaamheid. Zoals uit de Jaarrekening 2022 en Bestuursrapportage 2023 blijkt, staat ook ons huishoudboekje onder druk. Loon- en prijsstijgingen, stijgende rentes en een hoger beroep op jeugdzorg zijn hier enkele redenen voor. Of, en hoeveel, wij als gemeente gecompenseerd worden voor stijgende prijzen en meer verantwoordelijkheid is daardoor onzeker. Nog een factor die voor onzekerheid zorgt is de gewijzigde financiering van gemeenten waaraan het Rijk werkt. In dat kader worden wel al kortingen doorgevoerd, maar wat ervoor in de plaats komt weten we niet. Vanuit het Rijk horen we voor het eerst sinds lange tijd het woord bezuiniging.

Onze prioriteiten
Winterswijk is én blijft een unieke gemeente om te wonen, te werken en te bezoeken. En dat wordt mede mogelijk gemaakt door ons Nationaal Landschap, het centrum, onze sterke lokale economie, bovenlokale voorzieningen en een betrokken samenleving. Daarom kiezen we voor de volgende investeringen.

Wonen
We bouwen tot en met het jaar 2030 in totaal 900 woningen. Zowel voor

Winterswijkers als voor mensen die hier willen komen wonen en werken. De focus ligt daarbij op vestiging van jonge gezinnen. Zo geven we antwoord op de krimp van en krapte op onze lokale arbeidsmarkt. We houden ook oog voor kleine initiatieven en focussen op realisatie en doorlooptijden van plannen.

Voorzieningen
Om aantrekkelijk te blijven houden we onze bovenlokale voorzieningen in stand. We ambiëren de rol van centrumstad in de Oost-Achterhoek . We zetten daarom maximaal in op het behoud van het SKB. Ook investeren we in onderwijshuisvesting, een cultuurgebouw en het behoud van Zwembad Jaspers. Voor deze investeringen zetten we onze ruime algemene reserve in.
De afgelopen jaren is er ruimhartig geïnvesteerd in onze sportvoorzieningen waarvan we het huidige palet in stand houden. De accommodaties liggen er prachtig bij en dat niveau willen we handhaven. Er komen geen nieuwe sportaccommodaties meer bij. Als vanuit onze samenleving wensen en plannen komen, dan vragen we die partijen daarvoor zelf de financiering te verzorgen. In 2023 geven we inzicht in de huidige wijze van financiering van verenigingen, dit kan leiden tot mogelijke bijstellingen.

Sterke samenleving waarin iedereen kan meedoen
Iedereen doet mee. In de afgelopen jaren hebben we hier veel in geïnvesteerd. En dat willen we blijven doen. We blijven daarom werken aan een inclusieve gemeente, waar iedere Winterswijker erbij hoort, ertoe doet en mee kan doen. Winterswijkers die het nodig hebben krijgen passende ondersteuning, zodat ze naar eigen vermogen mee kunnen doen aan de samenleving. We richten ons op de transformatie van intensieve ondersteuning naar preventie. We willen gewone problemen gewoon oplossen en zorgen voor een sterke verbinding met de Winterswijks samenleving en de informele mogelijkheden die daar zijn. We laten ons hierbij inspireren door gemeentes als Nijmegen en Tilburg.
De oplopende kosten in de ondersteuning en zorg zetten de betaalbaarheid en onze begroting wel enorm onder druk. Daarom gaan we in de tweede helft van 2023 een gedegen en onafhankelijk onderzoek uitvoeren naar ons huidige beleid en de uitvoering daarvan. Zijn de dingen die we nu doen en de manier waarop de juiste? Of kan dat (nog) beter en/of efficiënter? De beschikbaarheid van de juiste sturingsinformatie is daarbij een vereiste en moet opgeleverd worden.

Vitaal Platteland
Om ons unieke Nationaal Landschap in stand te houden, werken we aan toekomstgerichte oplossingen voor het buitengebied. Samen met bewoners, natuurorganisaties, agrariërs, de recreatieve sector en andere bedrijven in ons buitengebied komen we met een Winterswijks bod om de vitaliteit en leefbaarheid in ons buitengebied te garanderen. Van provincie, waterschap en rijksoverheid vragen we hetzelfde te doen.

Ruimte voor ondernemen
Met de Vlijt hebben we voor de korte termijn ruimte gecreëerd voor bedrijven. Voor de middellange termijn kiezen we in 2024 een locatie voor een nieuw bedrijventerrein. Daarnaast blijven we in nauw contact met onze ondernemers en ondersteunen we hen waar we kunnen. We blijven daarom investeren in het centrum als belangrijke economische motor van Winterswijk.

Lobby en subsidie
De provincie, Den Haag en Brussel bepalen veel van wat onze inwoners en ondernemers dagelijks ervaren. En zijn dus belangrijke partners voor Winterswijk. Lobby en een professionalisering van de subsidieverwerving zijn belangrijke kansen, niet alleen voor ons als gemeente maar voor heel Winterswijk.

Onderwijs
Het vastgestelde IHP onderwijshuisvesting is uitgangspunt in deze kadernota. Positieve ontwikkeling van leerlingaantallen, stijgende prijzen en eerste uitkomsten van gesprekken met en tussen schoolbesturen stuwen de kosten omhoog. Wij hanteren daarom als uitgangspunt dat het totaal van de bedragen zoals die opgenomen zijn in het vastgestelde IHP, met een verhoging van 10% vanwege de genoemde ontwikkelingen, taakstellend is. Voor de ontwikkeling van gymvoorzieningen zijn nog geen middelen beschikbaar. Dat daagt ons uit om tot slimme verbindingen te komen tussen bestaande gym/sportvoorzieningen en de (nieuwe) scholen.

Onze organisatie
We stellen de Winterswijker centraal in al onze processen en dienstverlening. Daarom werken we aan een dienstverlenende, robuuste en slagvaardige organisatie. Naast een toenemend aantal taken vanuit de Rijksoverheid, moeten we voldoen aan wettelijk eisen op het gebied van archiveren, privacy, rechtmatigheid en digitale veiligheid. Deze eisen zijn de afgelopen jaren steeds hoger en complexer geworden. Om daaraan te kunnen voldoen zijn investeringen nodig. Door dit slim te doen maken we de organisatie ook efficiënter. En daarmee dienstverlenender voor onze inwoners en ondernemers.

Tegelijkertijd zien we een krappe arbeidsmarkt, Winterswijk ligt decentraal aan de rand van Nederland. Dit maakt het niet eenvoudig om professionals te werven. Daarom vinden we belangrijk om een aantrekkelijke werkgever te zijn én te blijven, dit doen we met het programma binden en boeien en door een aantrekkelijk werk- en kantoorconcept.

Financieel meerjarenperspectief
Wij hebben een gezonde financiële positie en willen die behouden. Daarom houden we rekening met de onzekerheden, maar laten ons er niet door beperken. We bereiden ons voor door prioriteiten te stellen en te bepalen waar we afschalen als dat nodig blijkt te zijn. Een structureel sluitende begroting blijft het uitgangspunt.
Onze begroting inclusief autonome ontwikkelingen laat vanaf 2026 een oplopend structureel nadeel zien (zie: tabel hieronder). Dat vraagt om keuzes. We kiezen een fundamentele aanpak en laten de kaasschaaf in de la liggen.

x € 1.000						
	Jaarrekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Resultaat 2022	-527					
Stand Begroting 2023 zoals vastgesteld in november 2022		13	2.138	4.997	-620	-620
Autonome ontwikkelingen (prijsstijgingen etc)		-1872	-1.388	-2.028	-780	-2.480
Nieuwe ontwikkelingen (inclusief formatie)		0	0	0	0	0
Begrotingssaldo 2024-2027 tm Berap 1 2023		**-1859**	**750**	**2.969**	**-1.400**	**-3.100**
Waarvan incidenteel		-778	-645	-96	0	0
Waarvan structureel		-1081	1.395	3.065	-1.400	-3.100

Bovenstaande cijfers zijn exclusief de vertaling van ontwikkelingen zoals:

A. Bestaand beleid:

1. Prijsafspraken WMO/Jeugd:

Vanaf 1 juli a.s. worden de lopende contracten met zorgaanbieders WMO/Jeugd herzien op prijsontwikkeling. De exacte consequentie hiervan is nog niet bekend. Wel laat het zich aanzien dat de prijzen stijgen.

2. ROVA:

Jaarlijks worden de wijzigingen in het areaal en de prijsindexatie doorberekend. Op ons verzoek is het afgelopen jaar de eenheidsprijs per onderhoudsmaatregel in de openbare ruimte in beeld gebracht. Na berekening van de eenheidsprijzen gaat de prijs voor onderhoud met € 200.000 à € 300.000 per jaar omhoog. Daarnaast wordt er overhead in rekening gebracht voor het verder verbeteren en uitbreiden van de uit te voeren dienstverlening. We zijn nog in gesprek met Rova welk financiële effect dit gaat hebben.

3. Ontwikkeling van lonen, prijzen en rente:

Lonen en prijzen:

Op basis van het Centraal Economisch Plan zoals gepubliceerd in maart 2023 verwachten we voor 2024 een loon- en prijsstijging van 4,22%. Vooralsnog doen we de aanname dat we voor deze stijging worden gecompenseerd via de algemene uitkering en dat het effect voor onze begroting 0 is.

Rente:

De rente voor langlopende geldleningen is het afgelopen jaar gestegen. Voorspellingen doen over de ontwikkeling van de rente is complex. Wij verwachten echter dat een percentage van 2% waarmee we in de begroting 2023 rekenen, niet houdbaar is voor de komende jaren. Als de rente met een half procent stijgt, betekent dit toenemende lasten van circa € 400.000 (structureel) voor onze begroting (€ 80 miljoen x 0,5%). Bij het samenstellen van de begroting 2024 maken we een inschatting op basis van de dan bekende gegevens.

B. Financiële consequenties van prioriteiten:

1. Zwembad Jaspers:

Onderzoek naar toekomstbestendigheid en daarvoor benodigde investeringen loopt. Het laat zich aanzien dat een extra financiële inspanning van de gemeente Winterswijk - in welke vorm dan ook - wordt gevraagd. We noemen hier indicatief € 600.000 (structureel).

2. Integraal Huisvesting Plan (IHP)/Onderwijshuisvesting:
Prijsontwikkelingen in de markt, positieve ontwikkeling van leerlingaantallen en eerste stappen in de uitvoering van fase 1 van het IHP onderwijshuisvesting leiden naar verwachting tot grotere investeringsbedragen voor de nieuwe scholen/IKC's. Over exacte bedragen beschikken we op dit moment nog niet. Hierboven stellen we voor bedragen uit het vastgestelde IHP te verhogen met 10%. Het effect hiervan is ca. € 70.000 (structureel).
3. Wooow:
a. Exploitatielasten nieuw cultuurgebouw:
In ons voorstel dat de raad in juni 2023 behandelt, stellen we voor scenario 4 verder uit te werken. Welke lasten dat geeft voor onze begroting is op dit moment nog niet exact bekend. Uit het overzicht met financiële implicaties bij het voorstel lezen we bij dit scenario een bedrag van ca. € 873.000. Dit bedrag zal echter wijzigen naarmate we verder in het proces komen en we afspraken gemaakt hebben met onze partners welke financiële bijdrage zij of derden leveren.
In onze begroting is € 210.000 opgenomen op basis van eerdere discussies over Wooow.
b. Eenmalig nadeel op gebiedsexploitatie:
In hiervoor genoemd voorstel berekenen we het financieel resultaat op het gebied op € 3.000.000. Ongeveer de helft hiervan is al verwerkt in onze begroting.
c. Bijdrage voor volwaardig programma voor cultuur:
Zoals wij in december 2022 schreven, is er structureel meer geld nodig om een volwaardig programma te kunnen bieden op het gebied van cultuur. We noemen hier indicatief € 600.000 (structureel).
4. Digitalisering en ontwikkeling van de organisatie:
Een indicatie van de bedragen kunnen we nog niet geven. Maar het versterken van onze organisatie en het op z'n minst voldoen aan wettelijke eisen rond de interne beheersing vraagt een stevige investering.
5. De Storm:
Theater de Storm heeft een renovatie nodig, welke inspanning van de gemeente verwacht wordt is nog niet helder op dit moment. Zo gauw dit helder is zullen wij u hierover informeren, en meenemen in de integrale afweging.

C. Ontwikkeling van de rijksinkomsten:
Eind mei verschijnt de Meicirculaire van het Gemeentefonds. Vooralsnog gaan we uit van compensatie van de stijging van lonen en prijzen in 2024.
In de Voorjaarsnota van het Rijk lezen we dat eenmalige middelen, die we voor 2026 tegemoet kunnen zien als compensatie voor de terugval in onze inkomsten, een structureel karakter krijgen. Gemeente Winterswijk heeft hierdoor ook voor 2027 en verder circa € 1,5 miljoen in het vooruitzicht. In bovenstaand perspectief hebben we dat nog niet verwerkt, omdat wij de Meicirculaire afwachten voor de definitieve cijfers. Gelet op de ontwikkelingen in de Rijksbegroting verwachten we met de kennis van nu verder geen significante extra structurele middelen. Zodra de Meicirculaire is verschenen stelt het college een eerste analyse op van de effecten voor de gemeente Winterswijk. Deze analyse wordt ook direct aan uw raad beschikbaar gesteld.

Keuzes inkomsten en uitgaven
Het college heeft zichzelf de opdracht te geven om na te denken over ruimte scheppende maatregelen voor de begroting 2024-2027. We hanteren daarbij het afwegingskader zoals deze door de raad is vastgesteld. Verder stellen wij voor om hierbij in ieder geval de volgende componenten te betrekken:

Inkomsten
Winterswijk is een prachtige gemeente met mooie voorzieningen, deze zijn niet vanzelfsprekend. Dat rechtvaardigt wat ons betreft ook de vraag aan onze inwoners en onze bezoekers om dit middels een bijdrage in stand te houden. Een verhoging van de onroerende zaakbelastingen en toeristenbelasting sluiten we daarom niet uit. We nemen in de ramingen van de opbrengsten de beoogde areaal uitbreiding mee. In 2023 hebben we de OZB voor niet-woningen eenmalig naar beneden bijgesteld, voor 2024 herstellen we dit naar het normale niveau. Parkeren in Winterswijk blijft gratis, en we voeren geen hondenbelasting in.

Inzetten reserves
We investeren in een cultuurgebouw en het behoud van Zwembad Jaspers. Voor deze investeringen zetten we onze ruime algemene reserve in. We hanteren daarbij de lijn dat we de afschrijvingslasten doen uit de algemene reserve, en dat we de rentelasten voldoen vanuit de structurele inkomsten. Positieve jaarrekeningresultaten vullen de reserve weer aan, net als opbrengsten van de vrijkomende schoollocaties.

Budgetoverhevelingen
Vanuit 2022 zijn er activiteiten doorgeschoven naar 2023. We beoordelen of die activiteiten complementair zijn aan onze ambities. Mocht dit niet zo zijn, dan schrappen we deze in de aanloop naar de begroting 2024-2027.

Ombuigen: keuzepakket
Om bovengenoemde ontwikkelingen en prioriteiten in een structureel sluitende begroting te laten landen is ombuigen noodzakelijk. Met name vanaf het begrotingsjaar 2025 zal dit nodig zijn. We weten de exacte omvang nog niet, maar gaan uit van een minimaal bedrag van € 5.000.000 structureel. Om binnen deze ombuigingen keuzes te maken stellen we voor ter voorbereiding op de Programmabegroting 2025-2028 - dus met de Kadernota 2025- een keuzepakket aan uw raad voor te leggen met een minimale omvang van € 7.000.000 structureel. Als onderdeel van dit traject zoeken we voor de jaarschijf 2024 zoveel mogelijk quick-wins, zowel incidenteel als structureel.

Tot slot
We kijken uit naar de behandeling van deze kadernota in uw vergadering van 27 juni aanstaande. De kaders die u ons dan aanreikt worden door ons college meegenomen in de voorbereiding van de Programmabegroting 2024-2028. We vertrouwen erop dat ook in de toekomst Winterswijk dé unieke plek om te wonen, om te werken en om te verblijven blijft.

Met vriendelijke groet,
het college van Burgemeester en wethouders van Winterswijk

Leeswijzer

Deze kadernota begint met de kaderbrief: Het document waarmee we de door voorgestelde richting voor de meerjarenbegroting 2024-2027 aan u voorleggen.
In het vervolg van de kadernota leest u per programma voor ieder beleidsveld onze ambities en de trends en ontwikkelingen. Wat betreft de ambities vinden wij het belangrijk hier te melden dat deze ambities hun basis vinden in de vastgestelde begroting 2023 en dat dit onze huidige ambities zijn.

Programma 1. Sociaal krachtig Winterswijk

Inleiding

Zo lang mogelijk gezond en zelfstandig, preventie voorop
In het programma Volksgezondheid, maatschappelijke ondersteuning en jeugd, staat centraal dat iedereen zoveel mogelijk zelfstandig mee kan doen in de samenleving. Dat doen we steeds meer door in te zetten op preventie. Dit wordt vanaf 2023 gestimuleerd met extra middelen vanuit de Rijksoverheid. Zo kunnen we nog meer inzetten op preventie en de omslag maken van zorg naar gezond leven. Hierbij werken we samen met zorgverzekeraars.
Bij maatschappelijke ondersteuning zetten we erop in dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen.
In de jeugdhulp komen er een aantal grote wijzigingen vanuit de Rijksoverheid aan. De gemeenten zijn aan zet om de sociale basis te versterken. Dit betekent dat we nog meer dan nu moeten investeren in onze preventie activiteiten.
Onze maatwerkzorg blijft beschikbaar voor mensen die dat nodig hebben.

1.1 Volksgezondheid

Ambitie

We vinden het belangrijk dat iedere inwoner volwaardig mee kan doen in onze samenleving. We willen dat zij gezond en energiek zijn en zelf de regie kunnen nemen op gezondheid en geluk.
De regio is voorzien van een volwaardig aanbod, waaronder ook het ziekenhuis. Het zorgaanbod is op elkaar afgestemd.
Relevante documenten:

- Beleidsplan sociaal domein ‘Meedoen in Winterswijk’;
- Regionaal preventieakkoord ‘Gezondheid en Geluk voorop in de Achterhoek’;
- Regionale nota gezondheid ‘Samen langer gelukkig en gezond leven in de Achterhoek’.

Trends en ontwikkelingen

Op het gebied van gezondheid is de gemeentelijke taak de inzet op het voorkomen van ziekten en het bevorderen van gezondheid met als doel dat mensen zo lang mogelijk gezond mee kunnen doen in de samenleving . Kortom: preventie.
Ook landelijk is er steeds meer aandacht voor preventie en gezondheid. Zo zijn er eind 2022 en begin 2023 twee akkoorden gesloten: het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond & Actief Leven Akkoord (GALA). Het IZA richt zich op een toekomstbestendige zorg: goede, toegankelijke en betaalbare zorg. Dat lukt niet zonder verdere investering in preventie en gezondheid (GALA). Het GALA is eind januari ondertekend. Preventie is voor een deel een gemeentelijke opgave.

Gemeenten en zorgverzekeraars werken samen aan het zorgakkoord en stellen een regiobeeld op om te komen tot een regionaal integraal plan. Transitiemiddelen van het Rijk zorgen voor de benodigde financiering om de omslag van zorg naar gezond leven te kunnen maken. Het Gezond en Actief Leven programma focust op preventie en gezondheid via sporten en bewegen, gezondheid en het versterken van de sociale basis. Dat is de verantwoordelijkheid van gemeenten. Het Rijk stelt gedurende 3 jaar zogenaamde SPUK-(specifieke uitkering) middelen beschikbaar, voor zowel bestaande als nieuwe preventieactiviteiten. Deze SPUK wordt door ons aangevraagd.
Daarnaast zijn er vijf domeinoverstijgende ketenInterventies, die gemeenten en zorgverzekeraars samen moeten organiseren en inrichten. Hiervoor wordt een regioplan opgesteld. Het gaat om Kansrijke start, Gecombineerde leefstijl interventies, Kinderen met overgewicht, Valpreventie en Welzijn op recept. Dit zijn bewezen interventies die we nu al uitvoeren, maar in het kader van GALA voortzetten.
Voor wat betreft de lokale inzet willen we voor Winterswijk inzetten op het vergroten van **V**eerkracht en het vergroten van de mentale weerbaarheid om daardoor beter om te kunnen gaan met tegenslagen. Veerkracht is voor een aantal doelgroepen van belang om hun zelfredzaamheid en daarmee problemen te voorkomen, te vergroten. Bijvoorbeeld om eenzaamheid te voorkomen, voor kinderen in vechtscheidingen, mensen die eenzaam zijn, jonge statushouders met mentale problemen. Als gemeente willen we samen met maatschappelijke organisaties programma's ontwikkelen voor diverse doelgroepen om de veerkracht te vergroten en zo te voorkomen dat mensen zodanige problemen krijgen dat ze gespecialiseerde hulp nodig hebben.

1.2 Maatschappelijke ondersteuning

Ambitie

We zetten in op een goede fysieke en sociale infrastructuur zodat de zorg de mensen bereikt die dat nodig hebben. Daarnaast hebben we zorg ingekocht die kwalitatief goed en betaalbaar is en die stimuleert tot zorginnovatie en samenwerking.
Relevante documenten:

- Beleidsplan ‘Meedoen in Winterswijk’
- Integrale Verordening sociaal domein
- Samen aan het Stuur (integrale samenwerking sociaal domein)
- Beoordelingskader Wonen met zorg 2020-2023
- Agenda Sociaal domein

Trends en ontwikkelingen

Invoering van de Wet Wams (Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein)
De Wet Wams regelt de gegevensuitwisseling binnen het sociaal domein tussen de verschillende wetten en organisaties. Deze wet maakt het bijvoorbeeld gemakkelijker om met Fijnder samen te werken rondom onze inwoners. De wet wordt in 2024 ingevoerd.
Overgang nieuwe cliënten beschermd wonen
Wmo beschermd wonen wordt een gemeentelijke taak, vanaf 2024 melden nieuwe klanten zich bij ons en zijn wij verantwoordelijk voor de indicaties.

Aanpak dak- en thuisloosheid
Het Nationaal actieplan dakloosheid 'Eerst een thuis' is een landelijk programma om dakloosheid te bestrijden. Hoewel Doetinchem de centrumgemeente is, moeten we lokaal ook een aantal acties uitzetten, bijvoorbeeld op het gebied van het voorkomen van dakloosheid en het aanbieden van woningen aan ex-daklozen. Op dit moment verhuren wij als gemeente een aantal woningen aan het Weurden aan deze doelgroep. Het voorstel is om deze verhuur voort te zetten tot er concrete andere plannen zijn voor de deze panden.
Ouderenbeleid
Het aantal ouderen in onze gemeente neemt toe. Wij kennen nu geen specifiek ouderenbeleid. Vanuit landelijk beleid wordt de trend langer zelfstandig thuis wonen steeds verder doorgezet. Dit heeft gevolgen op het gebied van wonen en op het gebied van zorg. Maar ook op het gebied van meedoen aan de samenleving. Gezien de bevolkingsopbouw van onze gemeente is het voorstel om specifiek ouderenbeleid vorm te gaan geven en hier formatie voor beschikbaar te stellen.
Zorginnovatie
We starten met de pilot Reablement huishoudelijke ondersteuning. Deze pilot zet in op het langer zelfstandig functioneren.
Visie sociaal domein
In 2023 evalueren we onze visie sociaal domein en gaan een nieuwe visie opstellen. Deze wordt naar verwachting in het 2e kwartaal van 2024 opgeleverd.

1.3 Jeugd

Ambitie

Jongeren hebben de toekomst; alle Winterswijkse jongeren moeten dezelfde kansen voor ontwikkeling hebben. Preventie voorkomt inzet duurdere zorg.
Relevante documenten:

- Beleidsplan sociaal domein ‘Meedoen in Winterswijk’;
- Integrale Verordening sociaal domein;
- Samen aan het Stuur (integrale samenwerking sociaal domein);
- Agenda sociaal domein.

Trends en ontwikkelingen

Hervormingsagenda
In de jeugdhulp lopen we tegen verschillende knelpunten aan, zowel inhoudelijke als financiële.
In grote lijnen komt het erop neer dat de beschikbare jeugdhulp teveel in beslag wordt genomen door de minder zware problematiek. Het is juist voor de meest kwetsbare jeugdigen en gezinnen lastig om tijdig passende hulp in te zetten. De Jeugdwet zal daarom aangepast worden door de reikwijdte in te perken. In de Jeugdwet zal komen te staan waar het wèl voor is, en niet meer voor hulpvragen die ergens anders onder vallen. De minder zware problematiek moet dan opgelost worden in het voorliggend veld en d.m.v. preventie. Dat moet ook een besparing opleveren. De gemeenten staan aan de lat om de sociale basis (voorliggend veld en sociaal netwerk) te versterken. Dit betekent dat we nog meer dan nu moeten investeren in onze preventie activiteiten.
Uit de Hervormingsagenda komen veel acties voort voor o.a. het Rijk, VNG, gemeente, onderwijs e.d. De acties uit de agenda zouden 2028 afgerond moeten zijn. Er is inmiddels een principe akkoord, ook over het te bezuinigen bedrag. De

bezuinigingen zijn vooruit geschoven tot 2026. Hoe hoog het bedrag is en wat hiervoor ten laste van de gemeenten komt, is nog niet duidelijk.
Nadere uitwerking vanuit de overheid volgt dus nog, we kunnen daarom nog niet aangeven welke acties wij uit moeten zetten en vanaf wanneer.

Toekomsttuinen

De jeugdbeschermingsketen is complex georganiseerd. Alle betrokken organisaties (lokale teams, Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming) voeren in een estafettemodel en deels overlappend hun eigen onderzoekstaken en hulpplannen uit. Voor de betrokken gezinnen is het vaak onduidelijk waar ze aan toe zijn en waar ze naar toewerken. Achter een kind met een ontwikkelingsbedreiging of veiligheidsproblematiek, gaat vaak een gezin met een stapeling van problemen schuil. De inzet van een kinderbeschermingsmaatregel (alleen) is dan niet altijd passend en effectief. Daarnaast is het vaak lastig om tijdig passende hulp in te zetten voor kinderen en gezinnen zodat zij vaak lang moeten wachten op bescherming en hulp. Met als consequentie dat problemen zich kunnen opstapelen, escaleren en uiteindelijk kunnen leiden tot een situatie waarin de veiligheid ernstig in het geding komt.
De knelpunten hangen samen met de inrichting van het huidige stelsel. Om dit op te lossen moet ingezet worden op nieuwe vormen van samenwerking tussen de partners in de jeugdbescherming. Hiervoor is een toekomstscenario geschetst. In het toekomstscenario wordt uitgegaan van Regionale Veiligheidsteams waarin de wettelijke taken en juridische bevoegdheden zijn samengevoegd. Voor de herinrichting van het stelsel is een wetswijzing in voorbereiding. In aanloop daarnaartoe is in diverse gemeenten al gestart met een proeftuin om op deze manier te gaan werken.
In de regio Achterhoek start de gemeente Doetinchem met de toekomsttuin, wij zullen naar verwachting vanaf 2025 kunnen deelnemen.

Toenemende GGZ problematiek jongeren

Uit diverse onderzoeken blijkt dat jongeren steeds meer psychische problemen ervaren. Als gemeente gaan we samen met onze maatschappelijke partners plannen ontwikkelen om a) jongeren met problemen te helpen en b) te voorkomen dat jongeren problemen ontwikkelen.
Dit doen we onder andere door het vergroten van mentale veerkracht (zie ook 1.1).

Visie sociaal domein

In 2023 evalueren we onze visie sociaal domein en gaan we een nieuwe visie opstellen. Deze wordt naar verwachting in het 2e kwartaal van 2024 opgeleverd.

Programma 2. Meedoen in Winterswijk

Inleiding

In dit programma komen de onderwerpen Sport, Cultuur, Onderwijs en Werk en inkomen aan bod.

Meedoen in de samenleving

We willen dat al onze inwoners meedoen in de samenleving. Na de COVID-19 crisis is het nodig dat te stimuleren. We zetten daarom extra in op het verenigingsleven en de amateurkunst. Onze culturele voorzieningen houden we in stand. Bij sport zetten we in op bewegen en meedoen voor iedereen.
Om ervoor te zorgen dat iedereen ook financieel mee kan doen, is de Meedoenregeling voor kinderen en volwassenen uitgebreid. Voor mensen die niet regulier aan het werk kunnen realiseren we Basisbanen.
Het kader Integraal Huisvestingsplan zetten we in op integrale inclusieve kindcentra.

2.1 Cultuur

Ambitie

Cultuur verrijkt, brengt mensen samen en verbindt. Cultuur is een belangrijke factor voor het welzijn en de persoonlijke ontwikkeling van onze inwoners. Wij streven naar een toegankelijk aanbod. Cultuur draagt ook bij aan een aantrekkelijke fysieke omgeving. Het is daarmee ook een belangrijke drager van onze toeristische en ook de economische sector. We zetten in op toekomstbestendigheid van onze culturele sector, oftewel op behoud van de activiteiten, professionalisering van de organisaties en toekomstbestendige huisvesting.
We actualiseren onze visie op cultuur.

Relevante documenten:

- Cultuurnota;
- Museumvisie;
- Erfgoednota ‘Wi-j doet ’t samen’;
- Beleidsnota ‘Archeologische monumentenzorg in de gemeente Winterswijk’;
- Beleidsnota ‘Aardkundige waarden in Winterswijk’;
- Kerkenvisie Oost Achterhoek.

Trends en ontwikkelingen

Op het gebied van cultuur en erfgoed zijn de volgende trends en ontwikkelingen te onderscheiden:
Inzet op beleving en meedoen
De pandemie heeft diepe sporen nagelaten in de maatschappij en het culturele leven. Door het ondersteunen van het verenigingsleven en de amateurkunst betrekken we mensen weer meer bij de samenleving. Die betrokkenheid was als gevolg van COVID-19 sterk verminderd. Komend jaar starten we een aantal praktische culturele projecten om bijvoorbeeld de eenzaamheid onder ouderen te verminderen. Ook jongeren vormen een belangrijke doelgroep. Hiermee dragen we met cultuur bij aan de doelen van het sociaal domein.
Instandhouding voorzieningen
We zetten in op toekomstbestendige culturele voorzieningen. In 2022 heeft de raad besloten om eerder voorgenomen bezuinigingen bij culturele partners terug te draaien, waardoor activiteiten gecontinueerd kunnen worden. In 2023 vindt

besluitvorming plaats over nieuwe huisvesting voor Boogie Woogie, de bibliotheek en de WUh. (zie ook programma 3).
We zetten in op behoud van gemeentelijke monumenten. De wens en noodzaak tot verduurzaming hiervan is ongewijzigd.
We anticiperen op landelijke ontwikkelingen die gericht zijn op toekomstgerichte openbare bibliotheken en professionalisering van de publieke lokale omroep.
Wettelijke verplichtingen komen voort uit de omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking treedt. Hierin moet erfgoed op onderdelen nog nader worden uitgewerkt. Dit betreft onder andere de vertaling van artikel 5.130 van het Besluit Kwaliteit Leefomgeving en regelen van erfgoed participatie.

2.2 Sport

Ambitie

Sport moet voor iedereen betaalbaar en toegankelijk zijn. Daarom verbinden we sport aan de inclusie agenda. Sport levert een belangrijk aandeel in preventiedoelen. We stimuleren mensen die weinig tot niet actief zijn, tot meer bewegen.
Relevante documenten:

- Sportnota;
- Lokaal sportakkoord;
- Regionaal sportakkoord;
- Onderzoek 'Financiering sport in Winterswijk'.

Trends en ontwikkelingen

Sport en bewegen
Meer dan de helft van de volwassenen heeft overgewicht. Sport, bewegen en gezonde leefstijl is te weinig in gedrag en routine opgenomen. Daarom moeten we inzetten op een doorgaand aanbod - vanaf de kinderopvang tot aanbod voor senioren - om dit te bevorderen. Deze activiteiten hebben een preventieve werking en dragen bij aan het voorkomen van gezondheidsproblemen en het voorkomen van eenzaamheid.
Voor 2024 moet er in elk geval aandacht zijn om jongeren van 12-18 jaar laten sporten en bewegen. Dit met als reden dat de uitval hoog is.
Deze activiteiten hebben een samenhang met de programma's die we in het kader van het IZA en GALA ontwikkelen, zie hiervoor programma 1.1.
Zwembad Jaspers
Het onderzoek naar de toekomstbestendige richting voor het overdekte zwembad Jaspers is verder verbreed. In aanvulling op de huidige onderzoeksresultaten van de bouwkundige en functionele kwaliteiten alsmede de mogelijke scenario's voor verduurzaming van het overdekte bad, heeft de raad aangegeven verduidelijking te willen hebben over eventuele samenwerking met gemeentelijke dan wel commerciële (overdekte) zwembaden in de buurgemeenten.
Spelen in Winterswijk
In 2023 wordt de behoefte aan speelplekken/speeltuinen onderzocht. De insteek zal zijn dat we in de periode 2024/2025 gaan investeren in speelplekken/functiewijziging van bestaande speeltuinen. Hoe dat eruit gaan zien is afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek.

2.3 Inkomen en participatie

Ambitie

Wij zorgen ervoor dat iedereen kan meedoen in de samenleving. Werk en inkomen en een goed vangnet voor bestaanszekerheid zijn hiervoor belangrijk.
Winterswijk voelt zich verantwoordelijk voor de opvang van vluchtelingen en we bouwen mee aan de maatschappij waar iedereen dezelfde kansen heeft. We dragen zorg voor een goede start van nieuwkomers.
Relevante documenten:

- Integrale Verordening sociaal domein;
- Samen aan het stuur;
- Beleidskader 2018 – 2022 Sociaal Domein ‘Meedoen in Winterswijk’;
- Beleidsnotitie Wet inburgering 2022.

Trends en ontwikkelingen

Dit programma richt zich erop dat mensen mee kunnen doen in de samenleving. Voor programma 2.3 hebben we hiervoor een aantal concrete voorstellen voor 2023.

Uitbreiding Meedoenregeling

Er is sprake van een stijgende tweedeling in de maatschappij. Een steeds grotere groep Winterswijkers heeft geen geld om 'mee te doen'. Dit geldt niet alleen voor mensen met een minimuminkomen, maar ook voor mensen met een inkomen dat wat hoger ligt. Door de inkomensnorm te verhogen wordt de armoedeval uitgesteld, maar kan uiteindelijk toch optreden als het inkomen stijgt.
Meer mensen mee laten doen is de reden om het voorstel te doen voor het verhogen van de inkomensnorm voor de Meedoenregeling tot 130% van het minimuminkomen. De kosten stijgen dan van € 269.333 naar € 682.000.
Daarnaast worden de bedragen van het fonds leeftijdsafhankelijk gemaakt. Ook worden diverse bedragen voor verschillende doelen bij elkaar gelegd zodat mensen de beschikking krijgen over één bedrag om mee te doen.

Instellen gemeentelijk fonds voor kleine schulden

Doel: oplossing voor kleine schulden van met name jongeren om stagnatie in ontwikkeling naar werk en opleiding op te heffen. Doelgroep: in eerste instantie jongeren tot 27 jaar. We verstrekken dit in de vorm van een lening. Begrote kosten: € 75.000.

Werkaanvaardingspremie

Het verstrekken van een werkaanvaardingspremie van € 1.500 in twee termijnen, € 500 een maand na de werkaanvaarding en € 1.000 zes maanden na werkaanvaarding. Doel: stimulering werkaanvaarding en/of demping armoedeval. Kosten (indicatief) € 94.000.

Pilot basisbanen; te starten met 5 basisbanen

Doel: basisbaan als eindvoorziening (dus niet gericht op doorstroom) en uitkeringsonafhankelijkheid.
Doelgroep: Meedoen groep van Fijnder, die geen perspectief hebben op een betaalde baan, ook niet na scholing of intensieve begeleiding.
Begrote kosten per basisbaan: € 20.500 per jaar (incl. begeleidingskosten). In 2024 max. (5x € 20.500) € 102.500.

Nieuwkomers

De prognose is dat het aantal asielzoekers de komende jaren zal stijgen. Naar verwachting stijgt dan ook het aantal statushouders. De meeste vluchtelingen komen namelijk uit kansrijke (op een status) landen. Dit alles legt druk op het woningaanbod en de maatschappelijke begeleiding.

Door de komende regionale tussenvoorziening kan Winterswijk een groot aantal statushouders voor de taakstelling huisvesten en ze van daaruit door laten stromen naar reguliere woningen.
Vooruitlopend op de Spreidingswet (invoeringsdatum nog niet bekend) vindt met de Achterhoekse gemeenten overleg plaats over hoe we de huisvesting van alle nieuwkomers samen aanpakken.

2.4 Educatie

Ambitie

Onderwijs is essentieel voor iedereen. Daarom werken we aan gelijke kansen samen met onderwijs en verenigingen. We bouwen onderwijsvoorzieningen conform het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP), duurzaam, met goede ventilatie en groene schoolpleinen.
Relevante documenten:

- Integraal huisvestingsplan Onderwijs 2021-2037;
- Beleidsnotitie Voor- en Vroegschoolse Educatie.

Trends en ontwikkelingen

Onderwijs, kinderopvang, belangenverenigingen en gemeente voeren het Integraal huisvestingsplan 2021-2037 (IHP) uit. Het plan heeft een looptijd van zestien jaar en we actualiseren het als ontwikkelingen daarom vragen.
In de eerste helft van 2023 hebben de schoolbesturen hun onderwijsvisie vertaald naar fysieke eisen ten aanzien van de locatie. De verwachting is dat de aanbestedingen in 2024 gestart worden. Dit op basis van de uitgewerkte onderwijsvisies en het door de raad per school ter beschikking gestelde budget.

Programma 3 Wonen en werken in Winterswijk

Inleiding

Het programma Wonen en werken in Winterswijk gaat aan de hand van 5 beleidsvelden in op alles wat we doen om onze inwoners een omgeving te bieden waar ze gezond, veilig en duurzaam kunnen wonen, werken en recreëren.
Duurzaamheid, centrum en grondexploitatie
Belangrijke ambities, doelen en activiteiten voor duurzaamheid staan in een integrale aanpak, waarover u meer leest onder het kopje opgave Duurzaamheid. Datzelfde geldt voor de opgave Centrum. De informatie over grondexploitaties leest u in paragraaf G: Grondbeleid.
Het beleidsveld Openbare ruimte gaat in op de ontwikkelingen die zijn gericht op de realisatie of ontwikkeling van plannen en beheer van de openbare ruimte. Daarnaast is verkeer een belangrijke speler in de openbare ruimte en bij ontwikkeling van plannen.
Het beleidsveld Gebiedsontwikkeling en wonen bevat de projecten in de fysieke leefomgeving en het thema wonen. Ook ontwikkelingen als het programma Vitaal Platteland of de invoering van de Omgevingswet vindt u in dit beleidsveld.
Beleidsveld Economie en lobby gaat over het thema economie waaronder bedrijvigheid en ook toerisme en recreatie. Bij lobby gaat het naast lobby in de breedste zin van het woord ook over grensoverschrijdende samenwerking en subsidies.

3.1 Openbare ruimte

Ambitie

Winterswijk heeft een uniek landschap met veel bijzondere planten en dieren, om dit te behouden leggen we veel nadruk op biodiversiteit. Wij vinden een gezonde leefomgeving met goede infrastructuur, duurzaamheid en sociale cohesie belangrijk. De betrokkenheid en saamhorigheid van mensen bij hun wijk, buurtschap of dorp vinden we daarin cruciaal. We creëren voor iedereen een waardevolle leefomgeving die schoon, heel en veilig is. Bereikbaarheid en verkeersveiligheid vinden we van groot belang; elke Winterswijker jong of oud, voetganger, fietser of automobilist moet zich veilig kunnen voelen en bewegen.
We houden het centrum aantrekkelijk voor inwoners en bezoekers.
We stimuleren wijkkracht door het realiseren van een laagdrempelige ingang bij de gemeente voor vragen op alle domeinen. Met de wijkaanpak ondersteunen en stimuleren we initiatieven die de sociale cohesie bevorderen. Primair ligt de focus van de wijkregisseur op Winterswijk-Oost.
Relevante documenten:

- Groenstructuurplan Winterswijk;
- Omgevingsvisie buitengebied;
- Beleidsvisie landschap en biodiversiteit.

Trends en ontwikkelingen

3.1 Openbare ruimte
In dit beleidsveld spelen diverse thema's een rol
Rova
Jaarlijks worden de wijzigingen in het areaal en de prijsindexatie doorberekend. Op ons verzoek is het afgelopen jaar de eenheidsprijs per onderhoudsmaatregel in de openbare ruimte in beeld gebracht. Na berekening van de eenheidsprijzen gaat de

prijs voor onderhoud met € 200.000 à € 300.000 per jaar omhoog. Daarnaast wordt er overhead in rekening gebracht voor het verder verbeteren en uitbreiden van de uit te voeren dienstverlening. We zijn nog in gesprek met Rova welk financiële effect dit gaat hebben.

Wegen en bruggen

Uit de globale weginspecties uitgevoerd in het najaar 2022 bleek dat het noodzakelijk is om tijdig preventief onderhoud uit te voeren op met name de asfaltverhardingen. De eerste 4 jaren is hiervoor € 175.000 per jaar nodig. We hebben € 68.000 beschikbaar en vragen daarom € 100.000 extra.

Ook voor bruggen zijn preventieve en kleine onderhoudsmaatregelen van belang. Door tijdig conserveren van leuningen en dek plus tijdig herstel van schade aan dragende constructieonderdelen, wordt de veiligheid vergroot en ingrijpende vervangingen voorkomen. Een conceptberekening van maatregelen om het totale areaal aan bruggen in “gewone conditie” te houden geeft een investeringsbedrag aan van € 140.000 per jaar. Er is €4 0.000 beschikbaar en daarom vragen we € 100.000 extra.

Monumentale bomen

In Winterswijk zijn verschillende monumentale bomen aanwezig. In 2024 worden deze bomen geïnventariseerd om ze beter te kunnen beschermen en om eigenaren van monumentale bomen te ondersteunen bij het onderhoud.

Digitalisering mobiliteitsdata

Sinds 2021 werken we aan de “Digitaliseringsopgave Mobiliteit”. Binnen deze opgave werken we landelijk aan een uniforme manier om data over mobiliteit digitaal aan te leveren. Met deze data kunnen weggebruikers goed geïnformeerd worden over de situatie op de weg en zijn zij in staat hun reis goed te plannen.

De digitaliseringsopgave bevat op dit moment 15 data items. Een aantal daarvan wordt aangeleverd door gemeentelijke wegbeheerders. Dit zijn onder andere data over wegwerkzaamheden, evenementen, parkeren, beperkingen voor de logistiek en maximumsnelheden. In de afgelopen drie jaar hebben de provincies Gelderland en Overijssel vanuit het Regionaal Data Team Oost-Nederland, samen met gemeentelijke wegbeheerders, gewerkt aan de realisatie van deze opgave. De “projectfase” eindigt dit jaar. Vanaf 2024 moet het beheer en onderhoud van deze data ingericht zijn. Voor het beheer en onderhoud van deze data gaan we het programma ‘Greenpoint’ aanschaffen.

Mobiliteit & Verkeer:

In 2023 wordt het mobiliteitsplan met uitvoeringsagenda opgesteld. Daarnaast is er vanuit de raad de wens uitgesproken om een parkeerstrategie en een verkeerscirculatie/structuurplan op te stellen. Beide voorstellen zijn nog niet begroot, ook is hiervoor extra capaciteit nodig.

Er spelen diverse ontwikkelingen rondom verkeersveiligheid (SPV) en opgaven vanuit het rijk (o.a. 0 verkeersslachtoffers). Daarnaast zijn er regionale ontwikkelingen aansluitend op Achterhoekvisie 2030 rondom OV en MAAS/GOAN en spelen er diverse ontwikkelingen als duurzame mobiliteit, actieve vervoerswijzen en de verplichte digitaliseringsopgave. In combinatie met RO ontwikkelingen waarvoor grote infrastructurele aanpassingen gewenst zijn, is extra capaciteit op verkeer noodzakelijk.

Wijkaanpak

Om de afstand tussen inwoners en gemeente te verkleinen en inwonersinitiatieven te helpen realiseren willen we structureel invulling gaan geven aan de wijkaanpak. Er

zal dus geld beschikbaar moeten worden gesteld voor zowel ambtelijke capaciteit als financiering van wat activiteiten.

3.2 Klimaat, water en milieu

Ambitie

Samen met inwoners en ondernemers zorgen we voor een schone leefomgeving. We waarborgen een optimale milieukwaliteit en richten ons op de basisvoorwaarden; gezond, schoon en veilig.
Voor het onderhoud van riolering maken we transparante keuzes op basis van en risicoafweging. Om in de toekomst gezond en veilig te kunnen wonen verkleinen we de kans op wateroverlast, droogte en hittestress.
Relevante documenten:

- Gemeentelijk waterplan 2019 – 2023;
- Klimaatadaptatiestrategie en uitvoeringsagenda (raadsbesluit sept. 2022);
- Huishoudelijk grondstoffenbeleid Winterswijk 2013-2017;
- Afvalstoffenverordening Winterswijk 2015;
- Uitvoeringsbesluit afvalstoffenverordening Winterswijk 2018.

Trends en ontwikkelingen

Over het programma klimaat, water en milieu zijn op dit moment geen nieuwe trends en ontwikkelingen te melden omdat onlangs het uitvoeringsprogramma door de raad is geaccordeerd. Hierin zijn de laatste ontwikkelingen meegenomen.

3.3 Duurzaamheid en milieu

Inleiding

Wordt verder uitgewerkt in de opgave Duurzaamheid.

3.4 Gebiedsontwikkeling en wonen

Ambitie

We willen dat Winterswijk een aantrekkelijke plaats is om te wonen, te werken en te recreëren. Het buitengebied is een belangrijke parel van Winterswijk en verdient een aanpak waarbij we de handen in een slaan. In de buurtschappen streven we naar behoud van leefbaarheid. In het centrum komen wonen en culturele functies samen waar ontmoeten, ontdekken en ontplooiing voorop staan. Nieuwe ontwikkelingen krijgen ruimte, met behoud van kwaliteit van de leefomgeving.
Relevante documenten:

- Woonvisie gemeente Winterswijk 2020 – 2025
- Volkshuisvestelijk Afwegingskader Woningbouw Winterswijk 2019 – 2025
- Beoordelingskader wonen met zorg 2020 t/m 2023
- Structuurvisie kom Winterswijk 2010-2020
- Groenstructuurplan Winterswijk
- Omgevingsvisie buitengebied
- Beleidsvisie landschap en biodiversiteit
- Centrumvisie 2021

Trends en ontwikkelingen

Diverse projecten
Voor de grote projecten, denk aan Wooow, Dennenoord, Dienstencentrum Gaxel, Ribeslocatie, Markt, Vrijkomende locaties IHP, omgeving Gaudium/Morsepoort, (omgeving) kleiput en de omgeving steengroeve (Terra Temporalis), worden in de

afzonderlijke projecten de bestuurlijke keuzen gemaakt. Voor de achterblijvende schoollocaties in de diverse buurtkernen zal bekeken moeten worden of deze verder opgepakt worden met dorpsvisies.

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 gaat de Omgevingswet in werking treden. Dit betekent een andere werkwijze, procedures gaan wijzigen en ook de bevoegdheidsverdeling tussen college en raad gaat veranderen. Alle beleidsthema's van de fysieke leefomgeving zullen via de Omgevingswet in omgevingsvisies en plannen terecht moeten komen. Met de omgevingsvisie kom zijn we bezig, deze wordt in 2024 vastgesteld. Het zal nog enkele jaren duren voordat alle plannen en werkwijzen goed geïmplementeerd zijn. Dit is ook mogelijk door het overgangsrecht en bijvoorbeeld de bepaling dat er een gebiedsdekkende integrale omgevingsvisie moet zijn in 2024 en één omgevingsplan in 2029 gereed moet zijn. Het opgestarte loket LEEF met omgevingskamer voor complexe plannen ontwikkelen we verder door. Verder werken we aan een door de Omgevingswet vereiste nieuwe opzet voor lokale regelgeving die gewijzigd dient te worden zoals de concept-Legesverordening, het concept-delegatiebesluit Omgevingswet en een nieuwe planschade-verordening.

Wonen / volkshuisvesting

De Rijksoverheid wil de regie op de volkshuisvesting herpakken: ‘Volkshuisvesting is terug van weggeweest’. Deze trend is ingezet sinds de benoeming van een minister van Volkshuisvesting (en Ruimtelijke Ordening) in 2022 en heeft geleid tot het opstellen van een Nationale Woon- en Bouwagenda. Deze agenda bevat meerdere programma’s met o.a. woningbouw, aandacht voor specifieke doelgroepen, betaalbaar wonen en verduurzaming. Het Rijk pakt de regie en deze regie werkt door naar provinciaal en lokaal niveau.

<u>Regionale woondeal en woonagenda</u>

Deze regie heeft er toe geleid dat in heel Nederland regionale woondeals zijn opgesteld. Ook in de Achterhoek is een Regionale woondeal 2022-2030 gesloten en de vastgestelde Regionale Woonagenda Achterhoek 2023-2030 is hiermee in overeenstemming gebracht. Veel van de landelijke woonopgaven spelen ook in de Achterhoek en in Winterswijk. Vergroten van de woningvoorraad en versnellen van de productie, investeren in de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad, huisvesting voor specifieke doelgroepen en betaalbaarheid van wonen zijn thema’s die aansluiten bij de nationale aanpak. In 2023 en de komende jaren worden thema’s vanuit de woondeal en woonagenda verder uitgewerkt.

<u>Landelijke wetgeving in ontwikkeling of ter consultatie</u>

Om uitvoering te geven aan de landelijke, regionale en lokale woonopgaven is de afgelopen periode gewerkt aan verschillende landelijke wetgeving. Veel van deze wetgeving is nog in ontwikkeling of is in de consultatiefase. We zien in de verschillende voorstellen twee lijnen terugkomen:

1. Nieuwe wetgeving en aanpassing van bestaande wetgeving moet (lokale) overheden mandaat én instrumentarium geven.
2. Meer afstemming, monitoring en verantwoording op lokaal, regionaal en provinciaal niveau om uitvoering te geven aan het landelijk beleid.

In de wetsvoorstellen zijn definities (nog) niet altijd helder, keuzes zijn niet of onvoldoende onderbouwd en instrumenten en hulpmiddelen voor de uitvoering zijn onvoldoende ingekaderd en uitgewerkt. Ook is niet altijd duidelijk of je als gemeente een keuze hebt om instrumenten wel of niet in te voeren. Wel is duidelijk dat er een enorme extra werklast bij gemeenten komt te liggen. De zorgen of het allemaal uitvoerbaar is voor gemeenten is daarom groot. Onder andere vanuit de VNG. Naast

de personele capaciteit zullen ook financiële middelen nodig zijn, bijvoorbeeld voor het uitvoeren van noodzakelijke onderzoeken.
Gewijzigde wetgeving met betrekking tot wonen / volkshuisvesting met effect voor gemeente Winterswijk:

- Wetsvoorstel Gemeentelijke taken mogelijk maken asielopvangvoorzieningen ('spreidingswet') .
  Voor de Achterhoek is Winterswijk de kartrekker van de subregionale regietafel voor de spreidingswet. Winterswijk heeft daarom een projectleider spreidingswet aangesteld. Deze projectleider werkt voor alle gemeenten samen om onze Achterhoekse opgave te realiseren. Regionaal gaat een verdeling van het aantal te realiseren opvangplekken door gemeenten komen. Daarbij wordt invulling gegeven aan de huisvesting van asielzoekers. Overigens zijn er voor de gemeenten wel degelijk raakvlakken met andere opgaven op het gebied van wonen voor vluchtelingen, zoals huisvesting van statushouders en (tijdelijke) opvang van Oekraïners, maar deze zijn in de spreidingswet niet benoemd. Wij bespreken de huisvesting van statushouders en de opvang van Oekraïners echter wel om tot passende oplossingen te komen.
- Wetsvoorstel versterking regie op de Volkshuisvesting
  Er zijn drie maatschappelijke opgaven waar het wetsvoorstel zich op richt: (1) regie op aantallen woningen en locaties, (2) regie op betaalbare woningen en evenredige verdelingen van de woningen en (3) verstevigen van de lokale prestatieafspraken. Dit wetsvoorstel lag tot eind maart 2023 in consultatie.

Voor de gemeente Winterswijk betekent dit dat wij, in combinatie met de Woondeal Achterhoek en de Regionale Woonagenda Achterhoek, meer moeten gaan sturen op betaalbaarheid in de bouwprogramma's. Dit vraagt meer capaciteit dan voorheen bij de verschillende woningbouwprojecten om ook afspraken vast te leggen in anterieure overeenkomsten.
Daarnaast moet verplicht worden opgesteld:

- een volkshuisvestingsprogramma ter vervanging van de gemeentelijke woonvisie als onderdeel van de omgevingsvisie;
- een gemeentelijk woonzorgvisie die regionaal is afgestemd;
- een huisvestingsverordening voor urgente doelgroepen zoals uitstromers uit intramurale instellingen en jeugdzorg, slachtoffers van huiselijk geweld, daklozen en ex-gedetineerden.

Om uitvoering te geven aan deze verplichtingen is de inzet van personele capaciteit noodzakelijk.

Vitaal Platteland

De Intentieovereenkomst (IOK) en startnotitie zijn in januari 2023 vastgesteld. Er is volgens planning gestart met de uitvoering van de startnotitie Gebiedsaanpak Vitaal Platteland Winterswijk. Deze aanpak moet eind 2024 een toekomstperspectief Vitaal Platteland Winterswijk opleveren. Daarna kunnen we beginnen met de realisatie. 'Geen spijt-maatregelen' kunnen tussentijds worden uitgevoerd. We zien inmiddels dat het project te maken heeft met onzekerheden over de kaders vanuit het rijk. Ook zien we dat het pionierswerk, de nieuwe gebiedsgerichte aanpak, veel vraagt van iedereen die erbij betrokken is. Dit heeft gevolgen voor de planning, de benodigde personele capaciteit en financiële inbreng.

Beleidsvisie landschap en biodiversiteit

In 2024 evalueren we de bestaande beleidsvisie en kijken we of en hoe deze visie een vervolg krijgt.

LEADER
Voor het programma LEADER (subsidie voor initiatieven voor verbetering leefbaarheid platteland) is al geld begroot. Het is mogelijk dat dit bedrag naar beneden bijgesteld kan worden, maar dat wordt pas eind 2023 bekend.
Fysiek domein algemeen
Zoals op meerdere gebieden speelt arbeidsmarktkrapte in het fysieke domein ook een grote rol. Het is moeilijk om aan geschikt en voldoende personeel te komen. Op inhoudelijk gebied speelt de stikstofproblematiek een rol. Qua communicatie is participatie nog steeds een ontwikkeling die speelt en waar we in onze processen rekening mee moeten houden.

3.5 Economie en Lobby

Ambitie

Wij koesteren onze bedrijvigheid en de diversiteit ervan. Dat, en nabij gelegen werkgelegenheid, zijn van vitaal belang voor de leefbaarheid en aantrekkingskracht van Winterswijk. Bedrijven moeten voldoende ruimte hebben zich te ontwikkelen. Samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid wordt voortgezet. Wij streven naar een stabiele arbeidsmarkt.
In samenwerking met de sector zorgen we voor voldoende aanbod “het jaar rond” in vrijetijdsbesteding. We kijken hierbij ook nadrukkelijk naar evenementen.
We dragen Winterswijk als merk binnen en buiten Nederland uit. We onderhouden duurzame relaties met samenwerkingspartners landelijk, regionaal en over de grens.
We maken actief gebruik van (Europese) subsidies voor de realisatie van onze activiteiten.
Relevante documenten:

- Beleidsnota Economie Winterswijk 2017;
- Omgevingsvisie Buitengebied 2019;
- Centrumvisie 2021;
- Raadsbesluit Locatiekeuze nieuw bedrijventerrein 2021;
- Nota Grenszland Gemeente Winterswijk (2022 - 2024).

Trends en ontwikkelingen

Economie
Algemene nationale en internationale ontwikkelingen
De nasleep van Corona, de oorlog in Oekraïne, de energiecrisis, de stikstofproblematiek, de hogere rente en inflatie hebben effect op onze economie. Het concrete effect hiervan op de lokale Winterswijkse economie laat zich moeilijk inschatten. Het zijn conjuncturele schommelingen, die voor de korte termijn mogelijk invloed hebben op de ontwikkeling van woningbouwplannen en uitbreidingsplannen in het bedrijfsleven. De behoefte aan bedrijventerrein voor de lange termijn blijft bestaan.
Toekomstbestendige bedrijventerreinen en nieuw bedrijventerrein
We werken aan het programma Toekomstbestendige bedrijventerreinen. De focus ligt nu op organisatie en plan van aanpak, met aandacht voor zaken als parkmanagement, veiligheid, beeldkwaliteit, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Vanuit het plan van aanpak volgt een uitvoeringsprogramma. Dit leidt mogelijk tot een financieringsvraag voor de gemeente, bijvoorbeeld voor investeringen in de openbare ruimte. De locatiekeuze voor een nieuw bedrijventerrein, eind 2023/begin 2024, krijgt direct aansluitend een vervolg met het opstellen van een gebiedsvisie en omgevingsplan. Het gemiddelde ruimtegebruik per werknemer (terreinquotiënt)

neemt toe. Dit is het gevolg van ontwikkelingen in automatisering, robotisering, klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie.

Ondernemerspunt

We onderzoeken samen met de economische sectoren de toegevoegde waarde van een ondernemerspunt voor de economische ontwikkeling van Winterswijk op lange termijn. Afhankelijk van de keuzes die hierin in 2023 gemaakt worden, zal hier financiering voor nodig zijn.

Arbeidsmarkt

Een algemene ontwikkeling is de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Dit speelt in vele beroepsgroepen in de gehele Achterhoek. Het bedrijfsleven zet in op procesinnovatie, automatisering en robotisering, gericht op een hogere arbeidsproductiviteit en werving van personeel van buiten de regio, waaronder arbeidsmigranten. Ook het belang jongeren in de regio te behouden, wordt hierdoor nog groter. Zowel voor werving van personeel van buiten de regio als behoud van jongeren, ligt er een grote uitdaging in het bieden van passende huisvesting en goede mobiliteitsvoorzieningen. Dit vraagt om integrale inzet van de Achterhoekse thematafels Smart werken & Innovatie, Wonen & Vastgoed, Onderwijs & Arbeidsmarkt en Mobiliteit.

Toerisme en recreatie

Eind 2023 wordt de nieuwe beleidsvisie Toerisme & Recreatie voorgelegd aan de raad. Deze visie wordt in samenwerking met de toeristische sector vormgegeven. De uitwerking van de visie wordt ondersteund met een uitvoeringsagenda. Het idee is om deze uitvoeringsagenda te financieren vanuit een verhoging van de toeristenbelasting. Hiervoor volgt een voorstel voor de begroting van 2024 en verder.

Lobby & subsidieverwerving

Lobbyen is een belangrijk onderdeel van het werk van gemeenten, omdat het hen in staat stelt de belangen van hun burgers te vertegenwoordigen bij de overheid en andere belanghebbenden. In de afgelopen jaren hebben we een aantal trends en ontwikkelingen gezien op het gebied van lobbyen door gemeenten. Voor Winterswijk zijn de volgende trends voorstelbaar:

1. Meer aandacht voor duurzaamheid & SDG’s

Een belangrijke trend is de toenemende aandacht voor duurzaamheid. Gemeenten zijn steeds meer bezig met het lobbyen voor beleid dat gericht is op het verminderen van de CO2-uitstoot, het stimuleren van duurzame energiebronnen en het bevorderen van een duurzame economie. Dit heeft geleid tot samenwerkingsverbanden tussen gemeenten en bedrijven in de duurzame sector, waarbij gezamenlijk wordt gelobbyd voor duurzame ontwikkelingen.

Een belangrijke ontwikkeling met betrekking tot duurzaamheid en lobbyen voor Winterswijk is de toenemende aandacht voor de Sustainable Development Goals (SDG's).

Veel gemeenten zijn bezig met het vertalen van deze SDG's naar concrete acties en doelen op lokaal niveau. Hierbij is een goede lobby onmisbaar, bijvoorbeeld om meer financiële middelen te verkrijgen voor duurzame projecten of om beleid te bevorderen dat gericht is op duurzame ontwikkeling.

2. Betere afstemming met burgers

Een trend is ook de toename van de betrokkenheid van burgers bij de lobbyactiviteiten van gemeenten. Steeds meer gemeenten zoeken actief de dialoog op met hun inwoners en betrekken hen bij het opstellen van beleid en bij het lobbyen voor hun belangen. Dit draagt bij aan een betere afstemming tussen de gemeente en de burgers en vergroot het draagvlak voor de lobby.

3. Toenemende complexiteit van de lobby

Een derde trend is de toenemende complexiteit van de lobby. Belangrijke beslissingen worden niet langer alleen genomen door nationale overheden, maar ook door Europese en internationale instanties. Daarnaast spelen steeds meer bedrijven en maatschappelijke organisaties een rol in het besluitvormingsproces. Dit vergt van gemeenten een brede kennis van verschillende dossiers en een goed begrip van de politieke en economische context.

Naast de genoemde ontwikkelingen zijn er nog twee andere belangrijke trends te benoemen op het gebied van lobbyen voor Winterswijk, namelijk subsidieverwerving en Europeanisering.

4. Subsidieverwerving

Subsidies zijn een belangrijk middel voor gemeenten om hun beleid te kunnen uitvoeren en projecten te realiseren. Het verwerven van subsidies vergt echter wel een gerichte lobby. We kiezen in Winterswijk voor een subsidieadviseur die zich bezighoudt met het identificeren van subsidiemogelijkheden en het coördineren van de aanvragen.

Een belangrijke ontwikkeling is dat gemeenten steeds meer samenwerken om gezamenlijk subsidieaanvragen te doen. De subsidieadviseurs van Winterswijk, Aalten en Oost Gelre hebben hier al belangrijke stappen in genomen. Op deze manier vergroten wij onze kans op succes en kunnen zij grotere projecten realiseren dan wanneer zij individueel subsidie aanvragen. Ook zijn er steeds meer Europese subsidieprogramma's beschikbaar, die ons als gemeenten in staat stellen om grensoverschrijdend samen te werken.

5. Europeanisering

Een vijfde belangrijke ontwikkeling is de toenemende Europeanisering van het beleid en besluitvorming. Dit blijkt ook uit een recent door de VNG uitgevoerd onderzoek. Veel belangrijke beslissingen worden niet alleen op nationaal niveau genomen, maar ook op Europees niveau. Dit betekent dat gemeenten steeds meer moeten lobbyen in Brussel om hun belangen te behartigen. Een belangrijk moment die wij vanuit de regio Achterhoek hiervoor kiezen zijn de European Weeks of Regions and Cities. Kortom, ook voor Winterswijk geldt dat we steeds meer rekening moeten houden met subsidies en de invloed van Europese besluitvorming. Door gericht te lobbyen op deze ontwikkelingen kunnen zij hun beleid beter uitvoeren en hun belangen effectiever behartigen.

Programma 4 Bestuurlijk Winterswijk

Inleiding

Algemene ondersteuning, bestuur

Onze manier van besturen is betrokken, laagdrempelig en transparant. Met een nuchtere kijk en gezond boerenverstand. We werken in het belang van de inwoner, horen hun mening graag. We hechten aan inwonersparticipatie en trekken graag als raad en college samen op. Dit doen we met een professionele en slagvaardige organisatie.

In opbouw van de begroting is een groot deel van de onderwerpen die horen bij dit programma, opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. Een aantal zaken zullen specifieke ambities en activiteiten worden in dit programma. Een ander deel blijft beschreven in de paragraaf.

Veiligheid en ondermijning is het tweede beleidsveld van dit programma.
Veiligheid voelen is een basisbehoefte en vraagt om meer aandacht. Criminaliteit

wordt voorkomen. We ondersteunen een integrale aanpak om ondermijning tegen te gaan en onze gemeente veilig te houden.

4.1 Bestuur, organisatie en dienstverlening

Ambitie

We hebben een bestuur en organisatie die er zijn voor heel Winterswijk, alle inwoners, organisaties en bedrijven. We gaan samen aan de slag voor en met inwoners. We zijn daarbij betrokken, laagdrempelig en transparant. We zeggen wat we doen en doen wat we zeggen. We versterken de lokale democratie en realiseren de doelen uit het coalitieakkoord.
Dit doen we met een professionele en slagvaardige organisatie. Een organisatie die klaar is voor de toekomst en in staat is om het niveau van dienstverlening naar een hoger niveau te tillen.
Relevante documenten:

- Organisatievisie;
- Visie op dienstverlening.

Trends en ontwikkelingen

In het programma Bestuur en Organisatie is de ambitie afgesproken dat we streven naar een meer professionele en slagvaardige organisatie, zodat we onze inwoners beter van dienst kunnen zijn. Om de discussie goed vorm te geven benoemen we de meeste trends van bedrijfsvoering en dienstverlening die leiden tot keuzes omdat deze wel van invloed zijn op de begroting.
Dienstverlening
Een goede dienstverlening staat of valt met onze medewerkers, systemen, structuren en werkprocessen. Dienstverlening heeft hierdoor een directe relatie met onze bedrijfsvoering. In 2023 is gestart met een projectleider dienstverlening, voor de periode van 2 jaar. De projectleider heeft de opdracht meegekregen om de rol van het management te verstevigen als het gaat om resultaatgerichtheid, in de organisatie te werken aan een dienstverlenende mindset bij medewerkers en teams, te werken aan verdere digitalisering door het opleveren van werk- en dienstverlengingsprocessen inclusief het introduceren van realistische, meetbare servicenormen.
Dienstverlening in de frontoffice en publieke domein; we willen stevig inzetten op de verdere digitalisering. eerstelijns vragen kunnen snel en eenvoudig worden afgehandeld. Tweedelijns vragen (vaak de complexere vragen) worden van maatwerk voorzien. Hiermee investeren we in betere klantbenadering en persoonlijk contact en openingstijden die daarbij passen. Onderzocht moet worden wat dit betekent voor de openingstijden.
Als het gaat om de dienstverlening in het fysieke domein wordt landelijk – en dus ook in Winterswijk – sterk belemmerd door een enorme arbeidskrapte op het gebied van ruimtelijke ordening en toezicht. Het is een trend te kiezen voor aanscherping van wat men kan verwachten van de gemeente en waar een aanvrager zelf advies voor moet organiseren.
Informatiehuishouding
De gemeente heeft haar informatiehuishouding nog niet op orde en draagt wel een grote verantwoordelijkheid om dit op orde te brengen en te houden. Hierbij zijn een aantal belangrijke pijlers te noemen:

- Informatiebeheer: Het doel hierbij is dat overheidsinformatie vindbaar, beschikbaar, toegankelijk, leesbaar en bruikbaar is en dit ook blijft. Als gemeente hebben we nog lang geen uitstekende informatiepositie . We focussen ons dan ook

op het organiseren van gedegen informatiebeheer en verdere digitalisering.

- Informatiebeveiliging: De gemeente groeit verder in volwassenheid van informatiebeveiliging. De focus verschuift daarbij van reageren op incidenten naar het herkennen en voorkomen van incidenten. Een digitaal weerbare gemeente kan potentiële incidenten vroegtijdig signaleren en de gevolgen ervan beperken, omdat de juiste maatregelen zijn getroffen. Die juiste maatregelen worden deels bepaald door de landelijk afgestemde Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en deels door het systematisch uitvoeren van een risicoanalyse.
- Privacy: We houden onze gegevens beschikbaar, integer en vertrouwelijk waar nodig. Persoonsgegevens worden alleen verwerkt als er een wettelijke grondslag en een doelbinding is. Onze processen zijn hier echter onvoldoende op ingericht en medewerkers zijn zich nog onvoldoende bewust wat dat betekent. We slaan informatie nog op meerdere plaatsen op, vragen burgers om hun gegevens, terwijl we die al hebben of waar we geen grondslag voor hebben. We weten nog onvoldoende wat we doen, waarom we het doen en hoe we het doen. We spelen nog niet in op veranderingen. Daarom is het van belang onze processen te optimaliseren en te digitaliseren waarbij we ook een kwaliteitscyclus inrichten om dit te kunnen monitoren.
- Informatie als sturingsinstrument: Een slagvaardige organisatie heeft betrouwbare sturingsinformatie nodig. Aan de hand daarvan kan management en bestuur snel monitoren, besluiten nemen, keuzes maken en bijsturen. Door de basis van de informatievoorziening op orde te brengen ontstaat een beter functionerende organisatie. Dit is noodzakelijk en vraagt intern veel aandacht. Een data gedreven manier van werken wordt verder ontwikkeld en draagt in woord en gedrag actief bij aan een goede informatievoorziening. We nemen daarnaast actief deel aan het regionale kenniscentrum datalab Go.
- Samenwerken Informatie, Automatisering en Functioneel Beheer

Een kwalitatief goede informatiehuishouding vereist ook goede samenwerking en afstemming binnen onze eigen organisatie. Overzichtelijke processen en goede werkafspraken kunnen hierbij van grote toegevoegde waarde zijn. Werken vanuit ‘de bedoeling’, met applicaties die werkprocessen optimaal ondersteunen en op basis van de juiste gegevens, komt de dienstverlening aan onze burgers en ondernemers direct ten goede. Bovendien schept dit ruimte voor innovatie. Voor de uitvoering van de activiteiten binnen het informatiebeleid zullen we dan ook de samenwerking met de organisatie continueren en intensiveren waar nodig. Dit betekent dat veel van onze systemen verSaaSen, waarmee leveranciers meer technische taken overnemen van en voor de gemeente. Medewerkers die nu nog veel technische taken uitvoeren, gaan op functioneel gebied meer ondersteuning bieden aan medewerkers en managers. Daarnaast worden de basisprocessen, zoals configuratie-, change, leveranciers- en portfoliomanagement, cruciaal. Om deze samenwerking te realiseren is het programma I-kolom opgezet, waarin deze samenwerking tot stand wordt gebracht. Op dit moment is het nog lastig een goede inschatting te maken van de benodigde capaciteit. Maar de digitale transformatie in het algemeen vraagt veel aandacht van alle medewerkers. Of het nu gaat om (door)ontwikkeling van digitale vaardigheden dan wel de ondersteuning, leveranciersmanagement of I- architectuur.

HRM

De krapte op de arbeidsmarkt is een uitdaging voor de gemeente, ook met het oog op de verwachte natuurlijke uitstroom de komende jaren. Om nieuwe medewerkers aan te trekken en huidige medewerkers te behouden, is het belangrijk om een

aantrekkelijke werkgever te zijn en te blijven. Via verschillende, op maat ontwikkelde programma's, wordt gestreefd naar een hoge betrokkenheid en binding. Medewerkers krijgen de ruimte om zich te ontwikkelen en worden door het management gefaciliteerd op deze ontwikkeling. Het verhogen van het ontwikkel- en opleidingsbudget is daarbij een vereiste. In het kader van een vitale en gezonde werkomgeving gaan wij in 2024 aan de slag met het kantoorconcept. Hiervan wordt de aanbesteding in 2023 gestart, waarbij het uitgangspunt is dat het ontwerp mogelijk bijgesteld moet worden om binnen het door de raad gestelde budget te kunnen worden uitgevoerd. Het implementeren van het werkconcept, waarin we meer flexibel inzetbaar zijn en optimaal gebruik gaan maken van de digitale faciliteiten, wordt bekostigd uit het opleidingsbudget. Om de vitaliteit van onze medewerkers te stimuleren zetten we in op het Wifit programma, door dit intensiever aan te bieden. Tot slot is het een trend de vervanging "dakpansgewijs" uit te gaan voeren. Dit zou gezien de verwachte natuurlijke uitstroom een nuttig instrument zijn maar brengt wel incidentele extra loonkosten met zich mee.

Financieel beheer en Control

Een belangrijke ontwikkeling is de wettelijke kaders op de rechtmatigheid toets waarbij gemeenten dit zelf moeten kunnen uitvoeren. Dit vereist enerzijds een plan en daaruit volgende verbetering van werkprocessen. Daarnaast moet er capaciteit zijn voor interne controle, toetsing en verantwoording daarvan. In Winterswijk zijn verschillende gebieden waar we nog stappen in moeten maken. Focus ligt op de rechtmatigheid in het sociale domein, de salaris- en personeelsverantwoording en de inkoopsystematiek. In het kader van rechtmatigheid maar ook in het kader van betere sturingsinstrumenten en ondersteuning van en voor het management is het belangrijk het team control te professionaliseren en beter te positioneren met passende rollen en functies. Dit vereist opleidingsbudget.

Inkoop

De gemeente beschikt over een deskundig Team Inkoop. Alleen geldt dit niet voor de inkooporganisatie als geheel. De noodzaak om stapsgewijs tot een grotere volwassenheid te komen (inkoop positioneren als vak, vorming concerninkoop, decentrale inkopers, contracteigenaren en een centraal contractbeheerssysteem) is groot. Bij de controle van de jaarrekening 2022 heeft de accountant geconstateerd dat Winterswijk onvoldoende in control is op de rechtmatigheid in het naleven van de regels voor Europees aanbesteden. Hoewel dit (nog) niet heeft geleid tot een afkeurende verklaring op rechtmatigheid, vormt dit aanleiding om de inkooporganisatie verder te ontwikkelen. De voorgestelde impuls op strategisch en operationeel niveau is om de inkooporganisatie door te ontwikkelen. Het huidige team bestaat uit twee parttime professionals, wat onvoldoende is om de inkooporganisatie als geheel afdoende te ondersteunen. Voldoende omvang van Team Inkoop is hierbij noodzakelijk om proactief met inkoopkennis bij te kunnen dragen aan het rechtmatig inkopen binnen onze gemeente.

4.2 Openbare orde en veiligheid

Ambitie

We houden onze gemeente veilig, ontmoedigen criminaliteit en verhogen het veiligheidsgevoel van onze inwoners.

Relevante documenten:

- Wabo-beleidsplan gemeente Winterswijk;
- Uitvoeringsprogramma vergunningverlening, toezicht en handhaving.
- Integraal Veiligheidsplan 2023-2036

Trends en ontwikkelingen

Binnen het programma Openbare orde en veiligheid is de afgelopen jaren een duidelijke verschuiving zichtbaar binnen de veiligheidsketen. Een steeds groter wordende hoeveelheid taken en verantwoordelijkheden vloeien vanuit de ketenpartners in de richting van de gemeente. Winterswijk wil deze verantwoordelijkheid pakken en daar een krachtige uitvoering aan geven, zowel binnen onze eigen gemeente als in de samenwerking met omliggende gemeenten.
Recent is het Integraal veiligheidsplan 2023-2026 vastgesteld. Hierin staan een aantal speerpunten genoemd waar wij, samen met de andere gemeenten in de Achterhoek Oost, op (blijven) inzetten om een veilige(re) gemeente voor onze inwoners te realiseren. De volgende punten zijn opgenomen:
- Ondermijnende criminaliteit;
- Zorg en veiligheid;
- Jeugd en veiligheid
- Digitale veiligheid;
- Leefbaarheid.

Voor 2024 stellen wij een uitvoeringprogramma op waarin staat uitgewerkt hoe wij ons hiervoor inzetten. De ambities uit het IVP zijn hierin uiteraard leidend. Vooral digitale veiligheid krijgt meer aandacht dan dit in voorgaande jaren het geval was. Cyber criminaliteit neemt in hoog tempo toe en het weerbaar maken van onze inwoners en ondernemers heeft dan ook prioriteit.
De groei van de capaciteit van het aantal BOA`s eind 2022 zorgt voor een grotere slagkracht om bovenstaande doelen te kunnen bereiken. Als de meerwaarde hiervan over 2023 duidelijk zichtbaar is willen wij de capaciteit nog verder uitbreiden conform de eerder vastgestelde benchmark. De genoemde verschuiving van taken vanuit onder andere de politie naar de gemeente maakt dat dit een welkome aanvulling is om lokaal betrokken te blijven, gezien te worden en benaderbaar te zijn voor onze inwoners.
Voor het WABO beleidsplan en het VTH uitvoeringsprogramma is een belangrijke ontwikkeling dat de Omgevingswet op 1 januari 2024 in werking treed. Hiertoe actualiseren wij het Wabo beleidsplan en het VTH programma in 2023.

Programma 5 Inkomsten van Winterswijk

Inleiding

Dit programma omvat de inkomsten van onze gemeente die ook de algemene dekkingsmiddelen zijn: de algemene uitkering uit het gemeentefonds en onze lokale heffingen.
Onze ambitie is en blijft het behouden van onze gezonde financiële positie. We streven naar een jaarlijks structureel sluitende begroting. De Rijksoverheid maakt het ons echter niet gemakkelijk. Rond de ontwikkeling van de algemene uitkering voor de jaren 2027 en verder tasten wij op dit moment in het duister. Wij wachten dan ook met belangstelling de meicirculaire over het gemeentefonds af.
Wij vertrouwen erop dat de Rijksoverheid de gemeenten structureel tegemoet komt voor tenminste het bedrag dat we voor 2026 eenmalig ontvangen hebben om het ravijnjaar te dempen. Wij gaan er dus vanuit dat we ook voor 2027 tenminste € 1,5 miljoen ontvangen en zetten onze plannen en ambities dus voort passend binnen die ruimte.
Wij zijn ons ervan bewust dat - als die extra inkomsten er niet komen - we onze lasten terug moeten brengen of extra inkomsten moeten genereren.

5.1 Algemene middelen

Ambitie

We zijn een financieel gezonde gemeente. De ambities in onze begroting zijn in evenwicht met de gemeentelijke financiën voor korte en lange termijn.
We zijn bereid om voor de investeringen in ons voorzieningenniveau onze algemene reserve aan te spreken.
Relevante documenten:

- Financiële verordening gemeente Winterswijk;
- Treasurystatuut;
- Planning- en controldocumenten.

Trends en ontwikkelingen

Rond de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is onzekerheid troef.
Het Rijk werkt aan een nieuwe financieringssystematiek voor de gemeenten vanaf 2026. In afwachting daarvan is de algemene uitkering op een aantal onderdelen geparkeerd. Dat vertaalde zich in het zogenaamde Ravijnjaar. De Voorjaarsnota van het Rijk geeft inmiddels duidelijkheid over de middelen die we voor 2026 incidenteel krijgen: die worden structureel. Gemeente Winterswijk kan daardoor rekenen op € 1,5 miljoen erbij in 2027 en verder. Dat hebben we nog niet verwerkt in het financiële perspectief van deze kadernota omdat pas met de meicirculaire 2023 de werkelijke bijstelling komt.
De zogenaamde opschalingskorting wordt vanaf 2026 in volle omvang doorgevoerd. Daardoor maakt de algemene uitkering een forse terugval in de jaren ná 2025. Over de herverdeling van het gemeentefonds, waar Winterswijk een voordeelgemeente is, is nog geen duidelijkheid.

5.2 Lokale belastingen

Ambitie

De lokale lastendruk is in evenwicht met ons voorzieningenniveau. Om onze ambities in de toekomst te realiseren zal ook de lastendruk moeten meebewegen.
Voor heffingen en leges is het uitgangspunt dat deze in principe kostendekkend zijn, tenzij deze te zeer afwijken van bijvoorbeeld de tarieven van vergelijkbare gemeenten of wanneer er sprake zou zijn van een te hoge stijging ineens.
Om onze ambities betaalbaar te houden zetten we maximaal in op het verkrijgen van (Europese) subsidies in plaats van het verhogen van de lokale belastingen.
Relevante documenten:

- Belastingverordeningen

Trends en ontwikkelingen

De WOZ-waardes staan steeds vaker ter discussie. Het aantal bezwaren tegen de waardes lopen elk jaar op, ook door de reclames van de zogenaamde "no-cure no-pay" bedrijven. Dit leidt tot een hogere werkbelasting wat kan leiden tot hogere kosten in de uitvoering van de taken. Hierbij valt te denken aan inhuur en de uitbetaling van proceskosten.

Opgave Winterswijk Drempelvrij

Ambitie

Iedere inwoner wil volwaardig meedoen in onze samenleving. Maar onze samenleving kent drempels die dit moeilijk maken. Met de opgave Winterswijk Drempelvrij wil de gemeente deze drempels zoveel mogelijk weghalen.
Relevante documenten:
VN- verdrag Handicap;
Inclusie-agenda 1.0;
Inclusie-agenda 2.0 .

Trends en ontwikkelingen

Artikel 1 van de grondwet is gewijzigd. Het huidige artikel 1 van de Grondwet luidt voortaan: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, handicap, seksuele gerichtheid of op welke grond dan ook, is niet toegestaan”.
Hiermee heeft de opgave Winterswijk Drempelvrij een grondwettelijke basis gekregen. Omdat de gemeente Winterswijk hier al mee bezig is, is deze grondwetwijziging een steuntje in de rug.
Antidiscriminatiebeleid. Er ligt een politieke toezegging van het college om antidiscriminatiebeleid te maken.
De fysieke toegankelijkheid vraagt voortdurend aandacht. Maar de opgave Winterswijk Drempelvrij werkt in toenemende mate ook aan de sociale toegankelijkheid voor sport, cultuur en recreatie. Zodat het aanbod aansluit op mensen met een beperking.
Tot slot wordt de Achterhoek Pride maand steeds meer een regionaal event. Naast Oost Gelre sluiten ook andere gemeenten zich aan bij dit event. Ze zijn ook bereid om hier aan mee te betalen.

Opgave Winterswijk Armoedevrij

Ambitie

Onze ambitie is een armoedevrij Winterswijk in 2040. Waarbij iedere inwoner volwaardig mee kan doen in onze samenleving. We zetten we stappen om armoede fundamenteel te bestrijden, naast het verlichten van armoede op korte termijn. Onderwijs, werk en inkomen zijn een goed vangnet voor bestaanszekerheid. Winterswijk is er op gericht dat inwoners een fysiek en mentaal gezond en zelfstandig leven leiden.
Relevante documenten:

- DRIFT-actieagenda;
- CBS armoedemonitor ;
- STAP-uitvoeringsagenda.

Trends en ontwikkelingen

We zien nieuwe armoede ontstaan in Winterswijk. Dit zijn inwoners die inkomen hebben uit werk, maar toch niet voldoende rond kunnen komen, omdat hun financiën hier niet in voorzien. Dit komt onder andere door de hoge inflatie en gestegen energiekosten. Deze inwoners zijn lastiger te bereiken, bijvoorbeeld doordat ze niet in beeld zijn bij Fijnder omdat ze geen uitkering ontvangen.
Financiële educatie gericht op weerbaarheid en veerkracht van jongeren wordt steeds belangrijker.

Opgave Centrum

Ambitie

We werken aan een levendig centrum waar iedereen zich direct thuis voelt, een gezellige drukte en aangename rustige plekjes. Waar altijd wat te doen is en waar je mensen ontmoet. Het gevarieerde aanbod met winkels, horeca, markt, cultuur en dienstverlening, ambachten en evenementen trekt vele bezoekers uit de regio en ver over de Duitse grens.
Relevante documenten:

- Coalitieakkoord gemeente Winterswijk ‘Samen aan de slag’;
- Centrumvisie en uitvoeringsagenda.

Trends en ontwikkelingen

Sfeer en beleving in het (winkel)centrum is steeds belangrijker voor bezoekers om Winterswijk te blijven bezoeken. Hier dragen centrumontwikkelingen zoals de kwaliteitsimpuls voor de Markt en de Wooow aan bij. Door de keuze om de ontwerpsessies voor de kwaliteitsimpuls voor de markt uit te stellen/te combineren met visie op mobiliteit, kunnen we nu extra aandacht besteden aan sfeer en beleving in de aanloopstraten.
Daarnaast blijft het goed bereikbaar houden van het centrum belangrijk, zowel in het vinden van een geschikte parkeerplek als de route van de parkeerplaats naar het centrum.
Het thema hittestress blijft belangrijk voor het (winkel)centrum Winterswijk omdat het een erg versteend gebied is. Hierdoor kan het in de zomer warm worden in het centrum.
Tot slot wordt het toegankelijk houden van de centrum voor iedereen en het toevoegen van publieke en maatschappelijke functies steeds belangrijker, van een toegankelijke markt tot een openbaar toilet voor bijvoorbeeld minder validen.

Opgave Duurzaamheid

Ambitie

Winterswijk wil dat de huidige kwaliteiten, klimaat, biodiversiteit, cultuurhistorisch erfgoed en natuurlijke voorraden, ook beschikbaar zijn voor volgende generaties. Duurzaamheid gaat over het beschermen en behouden van deze waarden. Omdat we wel gevolgen ondervinden van de verandering van het klimaat is het ook een ambitie om ons daarop voor te bereiden. In 2050 is Winterswijk klimaatneutraal, energieneutraal en circulair.
Relevante documenten:

- Akkoord van Groenlo;
- Uitvoeringsagenda duurzaamheid januari 2019;
- RES 1.0.

Trends en ontwikkelingen

Doorwerking akkoord van Groenlo
We willen minimaal op 55% CO2 reductie uitkomen in 2030. Dit gaan we bereiken via drie sporen: energie besparen, hernieuwbare opwek en aardgasvervanging.
Netcapaciteit
We zien dat de beperkingen van netcapaciteit hun invloed hebben op de energietransitie. We houden de vinger aan de pols als het om problemen gaat en proberen ons te focussen op wat wel lukt.
Specifieke Uitkering: Nationaal Isolatieprogramma
We krijgen vanaf 2023 rijksbudget voor het isoleren van koopwoningen met

energielabel D, E, F of G. In de eerste tranche gaat het om 449 woningen. Hiervoor is per woning € 1.460,- isolatiebudget beschikbaar. Deze woningen moeten uiterlijk in 2026 geïsoleerd zijn. In 2024 kunnen we de tweede tranche aanvragen. Dit zal een vergelijkbare regeling zijn.

Energiearmoedeaanpak

We continueren de energiearmoedeaanpak. Het Rijk heeft geeft de gemeenten de mogelijkheid om de middelen daarvoor tot en met 2024 te gebruiken. Deze zijn voldoende voor ons. De aanpak is de afgelopen jaren uitgebreid van subsidie voor woningeigenaren naar een witgoedregeling, zon op dak voor huurwoningen, subsidie voor kleine energiebesparende maatregelen en subsidie voor energieadvies. We doen dit met veel vrijwilligers vanuit het Centrum Duurzaam Winterswijk. De samenwerking met de woningcorporatie, maatschappelijk organisaties en bedrijven continueren we. En samen kijken we welke onderdelen het meest succesvol zijn zodat we die kunnen uitbouwen/handhaven.

CDOKE regeling

Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat en Energiebeleid. De VNG heeft met de Rijksoverheid afspraken gemaakt voor de bekostiging van de ambtelijke inzet voor de uitvoering van het klimaatbeleid. De scope van deze regeling is beperkt tot het tegengaan van klimaatverandering. Vanaf 2023 is hiermee de uitbreiding van de ambtelijke capaciteit bekostigd. Voor de jaren 2023 t/m 2025 is het bedrag al vastgelegd. Daarna krijgen gemeenten minimaal het bedrag van 2023 tot en met 2029. Daarmee ontstaat er een structurele post in de begroting.

Transitievisie Warmte

In 2024 moeten we een update maken van de transitievisie warmte.

Nieuwe technieken

We houden nieuwe technieken voor de opwekking en opslag van energie goed in de gaten. Opslag speelt een sleutelrol in de energietransitie. We zien dat grootschalige opwek lastig is qua draagvlak, dus technieken om de doelen kleinschalig en coöperatief te bereiken zijn steeds belangrijker.

Bijlage 1 Meerjaren Investeringsplanning Ruimtelijke Projecten

Inleiding

De Meerjaren Investeringsplanning Ruimtelijke Projecten, afgekort als MIR, komt voort uit de Structuurvisie Kom Winterswijk 2010-2020. De structuurvisie is 24 februari 2011 vastgesteld. Het is de laatste en dus de geldende structuurvisie voor de bebouwde kom van de kern Winterswijk. De structuurvisie kent een uitvoeringsparagraaf waarin een groot aantal projecten is beschreven. Veel van deze projecten zijn inmiddels uitgevoerd of er wordt gewerkt aan de uitvoering. Een aantal projecten uit de structuurvisie is (nog) niet gestart. De MIR is het overzicht van deze nog te realiseren projecten uit de structuurvisie 2010-2020.
De MIR wordt de raad aangeboden als een bijlage in de kadernota 2024. In de kadernota worden plannen voor nieuw beleid aangedragen en afgewogen. Indien de raad in de afweging over nieuw beleid aanleiding ziet projecten uit de MIR voorrang te verlenen of uit te voeren dan kan dat worden meegenomen in de begroting.
De Structuurvisie Kom Winterswijk 2010-2020 wordt opgevolgd door een nieuwe omgevingsvisie voor de bebouwde kom. De MIR gebaseerd op de oude structuurvisie komt daarna te vervallen. We krijgen dan een MIR die is gebaseerd op de omgevingsvisie. De omgevingsvisie voor de bebouwde kom vormt samen met de omgevingsvisie voor het buitengebied de gebiedsdekkende visie die de gemeente onder de Omgevingswet moet hebben. Wellicht ontwikkelt de MIR zich tot een jaarlijks voortgangsverslag en programma van het omgevingsbeleid voor heel Winterswijk.
Toelichting op onderstaande tabel:
De nummers en de omschrijving van de projecten zijn overgenomen uit de Structuurvisie Kom Winterswijk 2010-2020. In de kolom “toelichting” wordt bij veel projecten een stukje toelichting gegeven, in een aantal gevallen met toelichting op de actuele situatie. In de kolom “kostenverhaal Wro” worden bij een aantal projecten relaties benoemd met (eventueel mogelijke) gebiedsontwikkelingen die direct of indirect profijt hebben van het project. Indien zo’n relatie is aangegeven in een structuurvisie kan de gemeente met de projectontwikkelaar van de gebiedsontwikkeling afspraken maken over een financiële bijdrage aan het project vanuit de gebiedsontwikkeling . Deze mogelijkheid om kosten te verhalen blijft met min of meer dezelfde systematiek bestaan onder de Omgevingswet.

Project		Toelichting	Kostenverhaal Wro
Nr.	Omschrijving		
5.3.2	Herstructureringsprojecten in de wijken	Investeringen in de ruimtelijke structuur voor een meer gedifferentieerd woonmilieu, verhoging ruimtelijke kwaliteit en opheffen overlastsituaties	omliggende nieuwbouwprojecten, particuliere projecten en ontwikkelingen in de wijk
5.3.3	Transformatie omgeving Narcisstraat	Bij de behandeling van de begroting 2022-2025 heeft de gemeenteraad een amendement aangenomen om in te zetten op de ontwikkeling van de terreinen aan de Narcisstraat als toekomstige woonwijk. Een initiatiefnemer heeft in 2022 een principeverzoek ingediend voor woningbouw in een deel van het gebied (locatie Meerdink). Het college heeft niet-negatief geoordeeld over het verzoek en ziet graag dat de gemeentelijke positie wordt meegenomen in de ontwikkeling. De intiatiefnemer ontwikkelt nu een integraal plan voor de gezamenlijke posities.	omliggende nieuwbouwprojecten en particuliere projecten
5.3.4	Herontwikkeling Laan van Hilbelink	Revitalisering en/of functieverandering ouder bedrijventerrein omgeving Laan van Hilbelink	n.v.t.
5.3.5	Spoorzone deelgebied 2 ("stationspark")	Deelgebied noordzijde spoor tussen Misterweg en Dingstraat	n.v.t.
5.3.5	Spoorzone deelgebied 4 (Handelscentrum)	Deelgebied tussen Europalaan en de spoorwegovergangen Tuunterstraat en Misterstraat	n.v.t.
5.3.5	Spoorzone deelgebied 6 (omgeving Europark)		n.v.t.
5.5.1	Verlengen Dingstraat	We bereiden een raadsbesluit voor dat bestaat uit de volgende elementen: - Geen doortrekking. - Wel de grond blijven reserveren en liefst permanent in eigendom verkrijgen. - Alternatieve maatregelen nemen Van de doortrekking kunnen we inmiddels melden dat de inzichten die we hebben opgedaan met het verkeersmodel duidelijk maken dat met een doortrekking de gestelde doelen niet bereikt zullen worden. Dat is wel mogelijk met alternatieve maatregelen. Die begroten we op € 4 mln. Ze worden uitgewerkt om een complete onderbouwing voor het raadsvoorstel te maken. En parallel onderhandelen we met NS verder over de beschikbaarheid van de voor de doortrekking voorziene gronden. Het oogmerk: een later positief besluit over een doortrekking niet onmogelijk maken. Zie ook project 5.5.4.	projecten stedelijke as Dingstraat, Driemarklocatie Zonnebrink, omliggende nieuwbouwprojecten, herontwikkeling Laan van Hilbelink, herontwikkeling Narcisstraat, herontwikkeling Spoorzone.
5.5.4	Afwaarderen functie doorgaande radialen zonder ontsluitingsfunctie	Betreft de afwaardering van de Wooldseweg en de Kottenseweg na het verlengen van de Dingstraat. Wordt meegenomen in de nu gaande zijnde beoordeling van alternatieven voor doortrekking van de Dingstraat, project 5.5.1.	particuliere projecten
5.5.3	Verbeteren Rondweg Zuid	Beperken aantal directe aansluitingen op de Rondweg Zuid. Aanleg Parallelweg. Verbetering beeldkwaliteit. Indicatie kosten circa € 2 miljoen.	projecten herontwikkeling bedrijven Rondweg-Zuid, nieuwbouwprojecten in de omgeving, particuliere projecten
5.5.5	Verbeteren aansluiting Beatrixpark op Rondweg-West	De provincie streeft ernaar de buslijn door Winterswijk als hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) uit te voeren. De linksaffer op de kruising Rondweg West-Beatrixpark leidt op sommige momenten tot reistijdverlies voor lijn 73. Er wordt in samenwerking met provincie en SWECO onderzocht of een VRI hier een oplossing voor kan bieden.	n.v.t.
5.5.6	Opwaarderen Bataafseweg: aanleg rotonde kruising Vredenseweg - Bataafseweg	Inzichten opgedaan met de het verkeersmodel hebben opgeleverd dat ook na realisatie van De Rikker laatste fase geen rotonde nodig is. We bekijken nog wel of andere, minder ingrijpende verbeteringen passend zijn. Indicatie kosten circa € 0,7 miljoen.	projecten: Rikker fase 5 en 6, particuliere projecten;
5.5.7	Aanleg nieuwe fietspaden:	Aanleg nieuwe fietspaden voor verbetering van de verkeersveiligheid en bereikbaarheid.	Laan van Hilbelink - herontwikkeling Laan van

	- Fietsrouteomgeving Laan van Hilbelink - Fietsroute Kobstederstraat	Bij het inrichten van de nieuwe woongebieden in De Rikker wordt de Kobstederstraat omgevormd tot een fietsverbinding en afgesloten voor doorgaand autoverkeer.	Hilbelink; Kobstederstraat - Rikker fase 5 en 6;
5.5.8	Veilige oversteken - Groenloseweg	In de Groenloseweg wordt al enige jaren gedacht over de manier om een veilige oversteek voor langzaam verkeer te realiseren. Of en hoe dit gaat gebeuren, is onderdeel van de planvorming voor de herinrichting van dit deel van de weg. Uitvoering staat gepland voor 2023.	n.v.t.
5.5.9	Realiseren centrale parkeervoorzieningen: Dingstraat	We onderhandelen met de eigenaren van een locatie over realisatie van een centrale voorziening voor centrumparkeren. De kosten daarvan zijn nog niet geraamd.	nader te concretiseren commerciële projecten of voorzieningen nabij de parkeerplaatsen.
5.7.1	Inrichten Whemerbeek	Uitvoering via deelprojecten daar waar de gelegenheid zich voordoet. Op deze wijze zijn al een aantal deelprojecten gerealiseerd. Indicatie kosten: circa € 0,5 miljoen per project.	omliggende projecten; particuliere projecten, herontwikkeling Laan van Hilbelink, stedelijke as Dingstraat.
5.7.2	Groene inpassing bedrijventerreinen Zuid en Misterweg	Inschatting kosten circa € 0,5 miljoen.	eventuele projecten waarmee een relatie aantoonbaar is.
5.7.3	Verbetering groenstructuur		particuliere projecten.
5.7.6	Kwaliteitsimpuls Markt	De raad heeft 16 februari 2023 besloten dat drie scenario's/schetsontwerpen voor de herinrichting van de markt wordt uitgewerkt. De raad heeft kaders vastgesteld waaraan de scenario's moeten voldoen.	n.v.t.